

М. А. Цейтлін, В. Ф. Райко,
М. В. Бойко, О. В. Шестопапов

ПРОЕКТУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ КОМПЛЕКСІВ З ВИКОРИСТАННЯМ САПР

Харьков, 2014

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

М. А. Цейтлін, В. Ф. Райко, М. В. Бойко, О. В. Шестопапов

**ПРОЕКТУВАННЯ ПРИРОДООХОРОННИХ КОМПЛЕКСІВ
З ВИКОРИСТАННЯМ САПР**

*Рекомендовано до видання рішенням вченої ради Національного технічного
університету «Харківський політехнічний інститут»
як навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей
вищих технічних закладів*

ЗАТВЕРДЖЕНО
редакційно-видавничою
Радою університету,
протокол № 1
від 07.06.2013

Харків
НТУ«ХПІ»
2013

УДК 66.0135(075)
ББК Л 11-5-02

Авторський колектив:

М. А. Цейтлін, професор кафедри хімічної техніки та промислової екології Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»;
В. Ф. Райко, професор кафедри охорони праці та навколишнього середовища Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»;
М. В. Бойко, доцент, в.о. завідувача кафедри кібернетики хіміко-технологічних процесів Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут»;
О. В. Шестопапов, доцент кафедри хімічної техніки та промислової екології Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Рецензенти:

А. В. Жученко, д-р. техн. наук, проф., Національний технічний університет «Київський політехнічний інститут»
В. О. Панасенко, д-р. техн. наук, проф., Державний науково-дослідний і проектний інститут основної хімії (ДУ НІОХІМ)

Рекомендовано рішенням вченої ради Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», як навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей вищих технічних закладів
протокол № 1 від 07.07.2013

Цейтлін М. А.

Проектування природоохоронних комплексів з використанням САПР : навч. посіб./ М. А. Цейтлін, В. Ф. Райко, М. В. Бойко, О. В. Шестопапов. - Х: НТУ «ХПІ». 2013.-224 с.

ISBN 978-966-97289-6-8

У навчальному посібнику розглядаються принципи та методика проектування екологічно безпечних виробництв з використанням САПР; наведено лабораторний практикум: оформлення проектної документації та креслень з використанням САПР. Детально розглянуті всі теми відповідної типової навчальної дисципліни, а також висвітлено ряд додаткових питань та напрямів.

Розраховано на студентів вищих навчальних закладів освіти, аспірантів, викладачів і наукових співробітників, а також спеціалістів, які займаються природоохоронною діяльністю.

УДК 66.0135(075)
ББК Л 11-5-02

ISBN 978-966-97289-6-8

© Цейтлін М. А., 2013
© НТУ «ХПІ», 2013

ЗМІСТ

Вступ.....	5
1. Принципи та методика проектування.....	8
1.1. Загальні відомості.....	8
1.2. Структура проектної організації.....	10
1.3. Етапи проектування.....	13
1.4 Зміст проекту.....	26
1.5. Проектування, як етап життєвого циклу об'єкта.....	32
1.6. Системний аналіз процесу проектування.....	34
1.7. Особливості та зміст навчального проектування.....	47
2. Засади створення екологічно безпечних виробництв на стадії проектування....	51
2.1. Принципи проектування екологічно безпечних виробництв.....	51
2.2. Інженерно-екологічна експертиза проектів підприємств.....	60
2.3. Особливості розробки матеріалів оцінки впливів проекту на навколишнє середовище (ОВНС).....	62
2.4. Порядок попереднього обґрунтування і узгодження проекту.....	68
2.5. Проектне оцінювання та контроль безпечності промислових підприємств.....	70
2.6. Вимоги до охорони праці та безпеки життєдіяльності проекту.....	72
2.7. Розділ інженерно-технічних заходів цивільного захисту (цивільної оборони) ІТЗ ЦЗ (ЦО) у складі проєктної документації об'єктів.....	78
3. Проектування екологічно безпечних виробництв.....	86
3.1. Вибір майданчика для будівництва.....	86
3.2. Генеральний план підприємства.....	87
3.2.1 Структура генерального плану підприємства.....	87
3.2.2 Архітектурно-будівельні рішення.....	92
3.2.3 Інженерна і транспортна інфраструктура підприємства.....	93
3.3. Компонування обладнання екологічно безпечних підприємств.....	98
3.3.1 Основні відомості про компоновання устаткування.....	98
3.3.2 Методи компоновання.....	102
3.3.3 Проектування розміщення технологічного устаткування.....	104
3.4. Монтаж устаткування.....	106
3.5. Трубопроводи екологічно безпечних виробництв.....	110
3.5.1 Матеріали для виготовлення і області застосування труб.....	110
3.5.2 Стандартизація деталей трубопроводів.....	112
3.5.3 З'єднання труб в технологічних трубопроводах.....	113
3.5.4 Температурне подовження трубопроводів і його компенсація.....	119
3.6. Трубопровідна арматура екологічно безпечних виробництв.....	122
3.6.1 Класифікація трубопровідної арматури.....	122
3.6.2 Конструкції трубопровідної арматури.....	124
3.7. Загальні вимоги до оформлення проектної документації.....	134
4. Основи САПР.....	148
4.1. Загальне поняття про САПР.....	148
4.2. Структура САПР.....	151
4.3. Класифікація САПР.....	154

4.4. Технічні компоненти САПР.....	155
4.5. Конфігурація апаратних засобів.....	158
4.6. Організаційне забезпечення САПР.....	159
4.7. Функціональне забезпечення САПР.....	160
4.7.1 Основні програми для вирішення завдань САПР.....	160
4.7.2 САПР на базі Windows.....	164
4.7.3 Програмні пакети універсального призначення.....	165
5. Лабораторний практикум: оформлення проектної документації та креслень з використанням САПР.....	170
Лабораторна робота 1. Знайомство з основами роботи у графічному редакторі Microsoft Visio 2007.....	170
Лабораторна робота 2. Побудова графіків та діаграм у графічному редакторі Microsoft Visio 2007.....	174
Лабораторна робота 3. Побудова технологічних схем у графічному редакторі MS Visio 2007.....	176
Лабораторна робота 4 Побудова технологічних схем у графічному редакторі MS Visio.....	182
Лабораторна робота 5. Створення конструкторської документації у КОМПАС-Г рафік.....	184
Лабораторна робота 6. Моделювання виробів в КОМПАС-3D.....	188
Лабораторна робота 7. Використання CorelDraw для створення робочих креслень.....	190
Список джерел інформації.....	194
Додатки.....	195